

Gorbatsjov til Praha – beklag innmarsjen [1987]

PRAHA (VG) — Det første Mikhail Gorbatsjov bør gjøre under sitt besøk i april er å beklage innmarsjen i 1968. Først da vil tsjekkerne ta ham alvorlig.

Charta 77-aktivisten og filosofen Ladislav Hejdanek gjør seg ikke altfor store forhåpninger foran Sovjet-lederens vårlige reise til Praha. Men noe er i luften, om ikke annet så hos sikkerhetspolitiet.

Vi er spente på hva de pønser på denne gangen.

Den nær 60 år gamle Ladislav Hejdanek har som Charta-talsmann opplevd talløse konfrontasjoner med sikkerhetspolitiet, flere av dem heller komiske, innrømmer han overfor VG:

Spesielt ille var det rett etter general Jaruzelskis kupp mot Solidaritet. Da satt de 24 timer utenfor døra i tre skift, fulgte meg på butikken, på trikken og overalt.

Vi i Charta 77 gjør jo ikke noe komplisert for politiet. På en times tid kan de arrestere hele gruppen. Det er umulig å gå under jorden slik medlemmer av Solidaritet kunne gjøre i Polen, og en organisasjon som Solidarnost er utenkelig i Tsjekkoslovakia.

Politiet har skarer av folk å ta av, parasitter som knapt vet hva de gjør, men styres oveníra. Under beseket fra Kreml må de vise at de kan beskytte Gorbatsjov. Det er mer komisk enn tragisk, synes Hejdanek.

Student-uro?

Jeg har faktisk mer tro på at studentene vil markere seg i neste måned. Visse kretser diskuterer muligheten for å demonstrere under en transparent med følgende tekst: „For SSSR mot KPC!», det vil si en støtte til Gorbatsjov mot de ortodokse reform-uvillige i det tsjekkiske kommunistpartiet.

Mange vil nok gjerne snakke med Gorbatsjov når han viser seg i Praha, men det spors om Gustav Husak og hans medløpere tør å slippe Sovjet-lederen ut blant tsjekkerne. For oss i Charta 77 er likevel ikke demonstrasjonene det viktigste, men myndighetenes usikkerhet, understreker Hejdanek.

For sin egen del har Hejdanek god tro på Kreml-lederen: — Rett nok er han ingen demokrat, men i forhold til sine forgjengere og våre egne ledere, representerer han et stort fremskritt.

Uvant med åpenhet

Det store spørsmålet er om Gorbatsjov vil lykkes. Og lykkes han, er det ikke sikkert at han gjør det i en grad som vil få reell betydning for tsjekkere flest. Polen og Ungarn har alltid vært åpne for forandringer i Sovjetunionen, mens vi har lært oss å sitte på gjerdet etter 1968.

Vi får bare håpe at Gorbatsjov er flinkere enn Krustsjov var. Problemet er at i Østblokken er det nesten umulig å spå. Alt kan hende her. Også det færte vi i 1968, konstaterer Ladislav Hejdanek.

Filosof og fyrboter

Ladislav Hejdanek har professorkompetanse i filosofi, er æresdoktor ved universitetet i Amsterdam og driver sitt eget uoffisielle universitet i en ganske alminnelig leilighet i Praha. Som ikke-marxist fikk han en kort karriere ved vitenskapsakademiet, der han ble fjernet i 1971.

Da Charta-oppropet ble sendt ut, var Hejdanek en av underskriverne. Som disippel av stifteren Jan Patocka må Hejdanek regnes som hans arvtager. Etter 1971 ble filosofen tildelt tilfeldige jobber, blant annet som dørvakt, vaktmester og fyrboter.

På grunn grunn av hyppige arrestasjoner klarte han ikke å passe sentralvarmen, og makthaverne fant ham uegnet til jobben.

[strojový překlad do češtiny]

Gorbačov do Prahy – omluvit invazi [1987]

PRAHA (VG) – První, co by měl Michail Gorbačov udělat během své dubnové návštěvy, je omluvit invazi v roce 1968. Teprve pak ho Češi budou brát vážně.

Charta 77

Aktivista Charty 77 a filozof Ladislav Hejdánek si před jarní cestou sovětského vůdce do Prahy nedělá příliš velké naděje. Ale něco je ve vzduchu, když ne jinde, tak u bezpečnostní policie. Jsme napjatí, co tentokrát vymyslí.

Téměř šedesátiletý Ladislav Hejdánek zažil jako mluvčí Charty nespočet konfrontací s bezpečnostní policií, z nichž mnohé byly spíše komické, přiznává pro VG:

Zvláště špatné to bylo hned po Jaruzelského puči proti Solidaritě. Tehdy seděli 24 hodin před dveřmi ve třech směnách, sledovali mě v obchodě, v tramvaji a všude.

My v Chartě 77 neděláme pro policii nic složitého. Za hodinu mohou zatknout celou skupinu. Je nemožné se skrýt pod zemí, jako to mohli dělat členové Solidarity v Polsku, a organizace jako Solidarność je v Československu nemyslitelná.

Policie má k dispozici zástupy lidí, parazitů, kteří sotva vědí, co dělají, ale jsou řízeni shora. Během návštěvy z Kremlu musí ukázat, že dokážou Gorbačova ochránit. To je spíš komické než tragické, myslí si Hejdánek.

Studentské nepokoje?

Vlastně více věřím tomu, že se studenti projeví příští měsíc. Určité kruhy diskutují o možnosti demonstrovat pod transparentem s následujícím textem: „Za SSSR proti KSČ!“, což znamená podporu Gorbačova proti ortodoxním, reformám se bránícím členům československého komunistického vedení.

Mnozí by si s Gorbačovem rádi promluvili, až se ukáže v Praze, ale je otázka, zda Gustav Husák a jeho přísluhovači dovolí sovětskému vůdci vyjít mezi Čechy. Pro nás v Chartě 77 však nejsou nejdůležitější demonstrace, ale nejistota úřadů, zdůrazňuje Hejdánek.

Pokud jde o něj samotného, Hejdánek věří vůdci Kremlu: „Jistě, není to demokrat, ale ve srovnání se svými předchůdci a našimi vlastními vůdci představuje velký pokrok.“

Nezvyklí na otevřenost

Velkou otázkou je, zda Gorbačov uspěje. A i kdyby uspěl, není jisté, zda to bude v takové míře, která by měla skutečný význam pro většinu Čechů. Polsko a Maďarsko byly vždy otevřené změnám v Sovětském svazu, zatímco my jsme se po roce 1968 naučili sedět na plotě.

Můžeme jen doufat, že Gorbačov bude chytřejší než Chruščov. Problém je, že ve východním bloku je téměř nemožné předvídat. Může se tu stát cokoliv. I to, co se stalo v roce 1968, konstatuje Ladislav Hejdánek.

Filozof a topič

Ladislav Hejdánek má profesorskou kvalifikaci ve filozofii, je čestným doktorem Amsterdamské univerzity a provozuje svou vlastní neoficiální univerzitu v docela obyčejném pražském bytě. Jako nemarkista měl krátkou kariéru v Akademii věd, odkud byl v roce 1971 odstraněn.

Když byla rozeslána petice Charty, Hejdánek byl jedním z jejích signatářů. Jako žák zakladatele Jana Patočky musí být Hejdánek považován za jeho nástupce. Po roce 1971 filozof dostával příležitostné práce, mimo jiné jako vrátný, domovník a topič.

Kvůli častým zatčením nemohl zvládnout topení ústředního topení a mocipáni ho shledali pro tuto práci nezpůsobilým.